

V Olomouci prožil pilot Bryks šťastné období. Naposledy

MF DNES přináší **ukázkou z knihy pro školy v celé Evropě** Abychom nezapomněli. Jde o část příběhu pilota Josefa Brykse. Olomoučana, vězně dvou totalit a oběti komunismu. Po válce prožil v Olomouci se svou ženou krátké šťastné období.

Usadili se v Olomouci, v blízkých Lašanech měl jeho otec rodinný statek. O politiku se nestarali, ale první konflikt přišel brzy, už v šestačtyřicátém.

Důstojník (a nekomunista) Bryks, který uměl anglicky i německy, tlumočil u soudu při procesu s německými kolaboranty. „Tam ho kdosi obvinil, že je zrádce, že odešel na Západ. Když se ohradil, v novinách se objevil požadavek komunistického šéfredaktora, aby se omluvil,“ vzpomíná Trudie Bryksová. Bylo to varování. K srdci si ho moc nebrali.

Prožívali totiž tehdy nejkrásnější období. Narodila se jim dcera Sonia, milující šťastný otec a manžel učil Trudii jízdu na koni, lyžování a také horolezectví v blízkých Jeseníkách. Dne 24. února 1948 idyla skončila. „Byla jsem tehdy u zubáře, přiběhlo děvče, které nám vypořádalo v domácnosti, a volalo: „Musíte hned domů, pana majora odvázejí, neví kam.“ Pak se ukázalo, že důstojníky odvezli v kritických dnech komunistického převratu mimo město. Josef čistil chlívky s německými vězni, proti nimž před nedávnem bojoval.

A současně chodil na kurzy převýchovy. „Vysvědčení“ po jejich absolvování vypadalo takto:

„Politické vzdělání: neuspokojivé. Není vhodný pro politické vzdělávání svých podřízených kvůli negativnímu postoji ke všem úspěchům lidově demokratického zřízení. V důsledku jeho neschopnosti ocenit ideologii lidové demokracie a armády – nevhodný.

Užitečnost: neužitečný.“ Propustili ho z armády a nařídili, aby se od 1. května 1948 hlásil na pracovním úřadě, kde dostane nequalifikovanou manuální práci. Budoucnost pro „neužitečného“ vypadala chmurně. „Chtěla jsem, aby uprchl do ciziny, já už se s britským pasem nějak ven s dcerou dostanu,“ řekla Trudie.

S návrhem manželky souhlasil, a tak to zkoušel. Bryks se pokusil utéct s generálem Karlem Janouškem, nejdejší velitelem československých vzdušných sil v Británii. Znal ho dobře, Janoušek byl dokonce na jeho svatbě. Přechod železně

opony však skončil katastrofou. Bryks i jeho přátelé včetně Janouška, kteří se domlouvali přes anglické velvyslanectví, už byli pod dohledem tajné policie. Nejdál se k hranicím dostali v Kynšperku nad Ohří, ale žena, u které se sešli, jim řekla, že přechod není možný. Je prý příliš jasno. Byl to šok. Co tedy teď? Museli se vrátit. Janoušek se pokusil o útěk na jiném místě, ale byl zatčen.

Režim nabídl Bryksovi kariéru, pokud se rozvede. Odmítl

Trudie Bryksová špatně spala. Jejímu muži (který tak odvážně utíkal z německého zajetí) se totiž útěk z komunistické země nedařil.

„Právě jsem usínala, když jsem si myslela, že slyším klepání na okno. Zdálo se mi to, nebo jsem se stala paranoidní?“ popisovala později osudné chvíle Trudie Bryksová ve své knize.

Bohužel paranoidní nebyla. Bryks se vrátil po neúspěšném útěku. Tehdy k němu přišli dva vysokí straníční funkcionáři se zvláštní nabídkou: když se rozvede s „tou Angličankou“, může se stát členem KSČ a čeká ho kariéra. Odmítl.

Zbýval už jen ten konečně dobře provedený útěk na Západ. Nebyl jediný, kdo si to uvědomoval, a tak si pro něj o den později přišli. Právě se s Trudie vrátili z kina. Bylo kolem jedenácti v noci. Když ho zatýkali, řekl ženě: „To víš, miláčku, je to jako za starých časů. Tehdy byl nepřítel jiný. Dnes to jsou naši vlastní lidé.“

Nejdříve dostal deset let za po-

kus o útěk přes železnou oponu, za vlastizrady a špionáž a pak mu přičítali dalších dvacet let za údajný pokus o útěk z věznic na Borech. Měli z něho strach.

„Josef Bryks byl podle všeho, co vím, hrozně tvrdý. Sám k sobě. Bylo v něm cosi nezlomného. Nakonec ho poslali do Jáchymova, snad aby od něj měli pokoj,“ řekl později jeho kolega z britského letectva i československého vězení Josef Šišpera.

Další manželské rozhovory se tedy už odehrávaly za mřížemi. Nebylo jich ostatně mnoho. Svou dceru Soniu viděl naposledy ve vězení těsně předtím, než s matkou odešla do Anglie. Bylo to v létě 1948.

Držel ji v náručí a líbal, než přišli dozorcí a upozornili ho, že čas k návštěvám vypršel. Trudie Bryksová měla svým způsobem štěstí. Podařilo se jí získat povolení a odjela i s dcerou za Kanál. Už nikdy se nevdala, ačkoli jí manžel v jednom z dopisů z komunistického vězení nabídl rozvod.

Zase to zní jako námět na román. Mohl by to být vlastně už druhý díl, ale počítejme: Trudie a Josef se znali celkem šestnáct let. Z toho byli sezdáni dvanáct let. Kolik bylo let společného života? Přibližně tři roky. Zbytek na sebe oba manželé marně čekali a posílali si smutné dopisy přes železnou oponu. Pokud byly ovšem doručeny. „Svatby s Josefem jsem nikdy nezažila,“ řekla později Bryksova manželka Trudie a bude to říkat až do smrti.

Luděk Navara

(mezititulek je redakční)

Hrdina, otec a vězeň Josef Bryks třikrát jinak. Jako válečný hrdina (vlevo), po válce v Olomouci s dcerou Soniou (nahore) a nakonec jako vězeň komunistického režimu.

Foto: 2x archiv Karla Brykse a 1x Národní archiv

„Bryks je příkladem muže, který nekapituloval“

OLOMOUC (mip) Autorem příběhu Josefa Brykse v knize Abychom nezapomněli je publicista a redaktor MF DNES Luděk Navara. „Pro mě je to úžasná čest,“ říká o psaní pro tuto celoevropskou čítanku. **Ve výběru pro Abychom nezapomněli bylo za Českou republiku šest příběhů. Na stránky ale mohly jen dva. Proč je mezi nimi ten o Josefu Bryksovi? Cím je výjimečný?**

Především tím, že Bryks byl člověk, který se postavil oběma totalitním režimům. Jak nacistickému, tak komunistickému. Ukazuje to, že pronásledovaly podobné lidi. Ty, kteří měli nezávislé uvažování, byli stateční, odhodlaní a šli si za svým.

Je podobný rys této dvojice režimů hlavním poselstvím, které Bryksův příběh Evropy přináší? Je jich celá řada, například mezi-

národní. Aby Josef Bryks mohl bojovat proti nacistům, a to se týká i dalších vojáků, musel podniknout strašně složitou cestu. Přes Balkán do Turecka, pak se přes Afriku dostal do Francie a Británie, kde začal létat. Říká se, že jsme ve druhé světové válce nebojovali a sklopili po Mnichovu uši. Ale jak vidíme, není to přesné. Není spravedlivé mluvit o Češích jako o těch, kteří nebojovali. Právě

Bryks je příkladem muže, který se nikdy nevzdal a nikdy nekapituloval. Nakonec pro to ztratil život. **Jak jste reagoval na nabídku sepsat jeho příběh pro celoevropskou publikaci?**

Pro mě je to úžasná čest. Jsem rád, že se mohu zúčastnit takového projektu, jenž nabízí srovnání s příběhy z ostatních zemí. Zjišťujeme, že jsme s nimi na jedné lodi. To nás může posílit a ukázat, že se

můžeme s minulostí potýkat společně. Ukazuje se, že násilné a represivní principy totalitních režimů jsou vlastně podobné. Navíc příběh Josefa Brykse mám skutečně rád. On nebyl zřejmě nejlepším pilotem, ale přesto dostal Řád britského impéria a další ocenění. Důvodem, proč o něm mluvíme, je především jeho nezdolnost, povaha a také fakt, že se všemu dokázal postavit a nevzdal se.

INZERCE

KLENOTY KLASICKÉ EVROPSKÉ KUCHYNĚ ZDARMA K MF DNES
Předplatte si magazínový den MF DNES a získáte nejnovější kuchařku Romana Vaňka

S vlastnoručním věnováním od R. Vaňka

Klenoty klasické evropské kuchyně

- Téměř 200 receptů evropské kuchyně
- Bohatě fotograficky zdokumentované s popisky receptů „krok za krokem“
- Nadchne amatéry i zkušené kuchaře

Objednávejte na www.mfdnes.cz
Více informací na 225 555 522
Závazek odběru předplatného jednoho z magazínových dnů MF DNES (po, st, čt, so) 1 rok. Nabídka je platná do 23. 11. 2013 nebo do vyčerpání zásob.

DNES

PROSLULÝ RUSKÝ BALET

PETR ILJIČ ČAJKOVSKIJ

MOSCOW CITY BALLET

LABUTÍ JEZERO

4/12 PRAHA
6/12 OSTRAVA
2/12 BRATISLAVA

JVS group

frekvence 1

DNES **iDNES.CZ**

ticketportal
www.ticketportal.cz